

สำรวจจุดสตาร์ท “RDU Province”

ในปี 2565 นี้ งาน RDU Community มีพัฒนาการสำคัญอีกขั้นหนึ่ง จากการที่กระทรวงสาธารณสุขประกาศให้มีการขยายการดำเนินการในเรื่องนี้ไปสู่ 38 จังหวัด (ร้อยละ 50 ของจังหวัดทั้งหมดในประเทศไทย) โดยกำหนดให้เป็น 1 ใน 60 ตัวชี้วัดของกระทรวงสาธารณสุข ในปีงบประมาณ 2565 และกำหนดแผนให้ดำเนินการครบทุกจังหวัดในปีงบประมาณ 2569 ทั้งนี้ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ระบบสุขภาพให้มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับจังหวัดและอำเภอ

ทั้งนี้ ความหมายของ “จังหวัดใช้ยาอย่างสมเหตุผล” (RDU Province) ตามตัวชี้วัดในปี 2565 นี้ หมายถึงจังหวัดที่มีนโยบาย ระบบและโครงสร้าง กระบวนการและการติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนาสู่ “อำเภอใช้ยาสมเหตุผล” ได้อย่างน้อย ร้อยละ 50 ของอำเภอทั้งหมด (รวมเขตในกรุงเทพมหานคร) การพัฒนา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาโรงพยาบาลทั้งรัฐและเอกชนให้มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Hospital) (2) การพัฒนาสถานพยาบาลเอกชนและร้านยาให้มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU in Private Sectors) รวมถึง (3) การพัฒนาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในชุมชน (RDU Community) ทั้งนี้ในปีงบประมาณ 2565 ซึ่งเป็นระยะเริ่มต้น ให้มีการดำเนินงานอำเภอใช้ยาอย่างสมเหตุผล อย่างน้อย 1 อำเภอ¹

¹ ที่มา: รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565, ตัวชี้วัดที่ 25 ร้อยละ จังหวัดที่ขับเคลื่อนการพัฒนาสู่จังหวัดใช้ยาอย่างสมเหตุผล (RDU Province) ตามเกณฑ์ที่กำหนด. หน้า 138-139.

ภญ.นภาพร ภูริปัญญวานิช กลุ่มนโยบายแห่งชาติด้านยา สำนักยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) พันธมิตรที่ร่วมขับเคลื่อนงาน RDU Community ร่วมกับ กพย. อย่างต่อเนื่อง โดยช่วยขยายมุมมองต่อเรื่องนี้ว่า ตัวชี้วัดนี้จะช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนเรื่องการขับเคลื่อนสู่ประเทศที่ใช้จ่ายอย่างสมเหตุสมผล (RDU Country) ตามนโยบายของคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2561

RDU Province มีลักษณะของการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area based) ว่าในแต่ละจังหวัดจะมีการพัฒนาอะไรบ้าง ทั้งส่วนที่เป็นสถานพยาบาลและชุมชน โดยมีสิ่งที่จะช่วยสนับสนุนหรือเอื้ออำนวยให้เรื่องนี้เดินไปสู่เป้าหมายอย่างมีคุณภาพในหลายลักษณะ

เกณฑ์เป้าหมายในการขยาย “จังหวัดใช้จ่ายอย่างสมเหตุผล” (RDU Province)

ปีงบประมาณ 65-66	ปีงบประมาณ 67	ปีงบประมาณ 68	ปีงบประมาณ 69
ร้อยละ 50 ของจังหวัดทั้งหมด (38 จังหวัด)	ร้อยละ 60 ของจังหวัดทั้งหมด (46 จังหวัด)	ร้อยละ 70 ของจังหวัดทั้งหมด (54 จังหวัด)	ร้อยละ 80 ของจังหวัดทั้งหมด (62 จังหวัด)

ที่มา: รายละเอียดตัวชี้วัดกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

• การสนับสนุนให้ประชาชนใช้จ่ายสมเหตุผล

การพัฒนาเครื่องมือสนับสนุน เช่น การจัดทำ “ฉลากมาตรฐาน” สำหรับใช้กับคลินิกและโรงพยาบาลเอกชน รวมทั้งออกเป็นกฎหมายเพื่อให้นำไปปฏิบัติอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนได้เห็นข้อมูลและช่วยให้ใช้จ่ายได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ตัวชี้วัด RDU Province ในปีนี้ยังขยายขอบเขตจากโรงพยาบาลและ รพ.สต. ไปสู่ร้านชำ ซึ่งมีเกณฑ์ที่ รพ.สต. จะต้องไปติดตามด้วย

“พอคนไข้ได้รับยาจากโรงพยาบาลก็ต้องมีฉลากหรือคำอธิบายอะไรให้เขาจะไปหาข้อมูลอะไรเพิ่มเติม และต้องมีอีกช่องทางหนึ่งที่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลยาต่าง ๆ พวกนี้ได้ จะต้องมียระบบที่เข้าถึงได้ง่ายมารองรับ เช่น การใช้ Telemedicine หรือ Telepharmacy สำหรับทำให้คนใช้จ่ายได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น หรือมีความมั่นใจที่จะดูแลตัวเองได้เบื้องต้นตอนที่เจ็บป่วย”

• การสนับสนุนให้ผู้ร่วมขับเคลื่อนทำงานราบรื่นและบรรลุเป้าหมาย

จุดเน้นสำคัญอย่างหนึ่ง คือ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนให้เกิด RDU Province โดย ภญ.นภาพร กล่าวว่า ในช่วงที่ผ่านมา อย. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึง กพย. ได้ร่วมกันพัฒนาให้เรื่องนี้กระจายไปในทุกพื้นที่ และปิดช่องว่าง (gap) ที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด และเหมือน

เป็นการ “ติดอาวุธ” ให้คนที่เป็นนักปฏิบัติการทำงานได้ดีขึ้น โดยในส่วนของ ออย. ได้มีการจัดประชุมเพื่อจัดการความรู้และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และในปี 2564 ทาง กพย. ก็ได้เข้ามาช่วยสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวทีเหล่านี้ด้วย

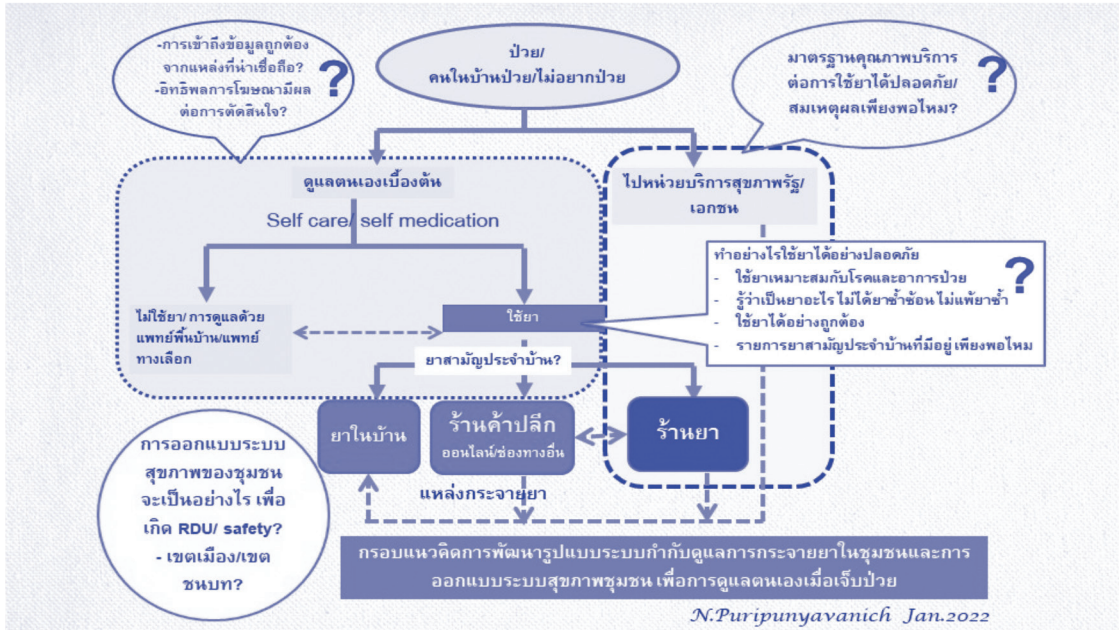
ในปี 2565 ได้มีการวางแผนจัดประชุมไว้ประมาณ 10 ครั้ง (โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1 ครั้ง) ในประเด็นต่าง ๆ ทั้งเรื่อง RDU Hospital, RDU Community รวมถึงเรื่องเชิงวิชาการอื่น ๆ และล่าสุดในเดือนกุมภาพันธ์ 2565 นี้ ได้จัดเวทีเกี่ยวกับเรื่อง Health Literacy

“หลังจากที่เราได้แนวทางออกมาแล้วก็มีเวทีชี้แจงครั้งหนึ่ง ถึงแม้ว่าเราจะเชิญทุกจังหวัดมาร่วมทั้ง สสจ. ผู้แทนโรงพยาบาล แต่ว่ายังอยู่ในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ก็คิดว่าต้องพยายามขยายแนวคิดนี้ไปให้มากขึ้น ตอนนี้นำเข้าสู่ปีที่สามแล้วคิดว่าคนเข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น จากที่เราพยายามเรียกว่าติดอาวุธให้คนทำงาน คือ ออย. ก็จัดเวที KM ‘การจัดการความรู้และการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการใช้ยาอย่างสมเหตุผล’ ซึ่งมีทั้งประเด็น RDU Hospital, RDU Community รวมถึงเรื่องเชิงวิชาการอื่น ๆ ที่จะทำให้คนในพื้นที่มาคุยกันหรือมาฟังแนวทางว่าตอนนี้มีแนวทางหรือเครื่องมือแบบนี้

“เราจะมีเวทีเรื่องของ Literacy โดยเชิญอาจารย์ที่เป็นที่ปรึกษากระทรวงฯ เรื่อง Health Literacy เชิญอาจารย์ที่ทำวิจัยพัฒนารูปแบบเรื่องของ HLO, HLC ซึ่งเป็น Health Literate Organization, Health Literate Community มาบรรยายให้ฟังว่ารูปแบบทำอะไรได้บ้าง เพื่อเป็นแนวทางให้พื้นที่นำไปใช้ต่อ รวมถึงเครื่องมือของการประเมิน Literacy ซึ่งเรามีทีมอาจารย์จากธรรมศาสตร์ มหิดล เชียงใหม่ มาพัฒนาเครื่องมือเทียบกับมาตรฐานเพื่อใช้ประเมิน RDU Literacy ของคนไทยที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป เามาเป็นเครื่องมือกลางของประเทศ พื้นที่ก็สามารถหยิบตรงนี้ไปใช้ได้ เป็นการต่อยอดจากเรื่อง RDU Community”

ส่วนการจัดเวทีในครั้งที่ผ่านมาก็มีเรื่องร้านชำ ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังในชุมชนมานาน ทำให้ต้องมีการทบทวนการทำงานในภาพใหญ่ของประเทศว่าจริง ๆ แล้วปัญหานี้มีความเชื่อมโยงกับระบบที่เป็นภาพใหญ่อย่างไร โดยเริ่มจากการพิจารณาเรื่องการดูแลตนเองเบื้องต้น คือ เมื่อคนป่วยเขาไปที่ไหน รักษาอย่างไร ไปหาญาติที่ไหน (Self care / Self medication) ถ้ามีการใช้ยาก็พิจารณาต่อว่ายาที่เหลือในบ้านใช้ได้หรือไม่ ในร้านค้ามียาแค่นั้น ซึ่งยาบางอย่างร้านค้าขายไม่ได้แต่เขาก็ซื้อมา เมื่อคนป่วยไปร้านยาเขาได้ยาแบบไหน อย่างไร หรือถ้าไปคลินิก ไปโรงพยาบาลเขาได้รับมาตรฐานตรงนี้อย่างไรบ้าง

การมองภาพของระบบใหญ่ในลักษณะดังกล่าว เป็นการตั้งคำถามในแต่ละจุดซึ่งอาจจะปัญหา โดยได้ประมวลคำถามสำคัญเพื่อช่วยนำความคิดดังภาพต่อไปนี้ คำถามที่ได้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับใช้ต่อยอดจากระบบที่เป็นภาพใหญ่ เพื่อจะออกแบบเรื่องของระบบว่า ทำอย่างไรถึงจะทำให้เกิด Health Literacy ในเรื่องของ การดูแลตนเองเบื้องต้น และเมื่อเจ็บป่วยก็สามารถไปรับบริการที่ได้มาตรฐาน

การจัดประชุมเพื่อจัดการความรู้และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (เวที KM) ถือเป็นหนึ่งในวิธีการสนับสนุนการทำงานพัฒนา RDU Community ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องหลักในพื้นที่ โดยในช่วงโควิดฯ ได้ใช้การประชุมออนไลน์ แต่เมื่อสถานการณ์ดีขึ้นก็อาจจะมีการจัดเวทีแบบมาเจอกันในลักษณะการประชุมใหญ่ ปีละ 1 ครั้ง

ปัจจุบันทาง อย. กำลังทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนา “RDU Center” ให้เป็นหน่วยขับเคลื่อนเรื่อง RDU Country ตามข้อเสนอแนะขององค์การอนามัยโลก ที่ว่าควรต้องมีหน่วยหนึ่งที่มาดูภาพรวมของการขับเคลื่อนเรื่อง RDU ทั้งประเทศ รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผล ซึ่งขณะนี้ กองนโยบายแห่งชาติด้านยาได้จัดทำเว็บไซต์ National Drug Information (<http://ndi.fda.moph.go.th/>) เพื่อให้ผู้ที่ทำงานวิชาชีพ ประชาชน คลินิก หรือร้านยาต่าง ๆ สามารถเข้าไปดูข้อมูลได้

เหล่านี้คือความพยายามที่จะสนับสนุนและ “เติมเต็ม” ช่องว่างที่พบ เพื่อให้การใช้ยาสมเหตุผลเกิดขึ้นอย่างทั่วถึง มั่นคง และยั่งยืนในชุมชน และส่งผลต่อชีวิตของคนไทยอย่างถาวร

